

A ZENE- ÉS ÉNEKTANÍTÁS ÜGYE A KÖZÉP- ISKOLÁBAN.*

Lehető legfiatalabb koromtól fogva foglalkozom a házi zenetanítással és immár tíz éve annak is, hogy nyilvános tanintézeteknél (tanító-, tanítónőképzőknél és gymnasiumnál) működöm mint zene- és énektanár, s e tíz év tartama alatt erőmmek legjavát, sokszor művészi ambícióim elnyomásával, a tanügynek szenteltem. Nem szerénytelenség tehát, ha most, az általános tanterv-revisio idején, hivatottnak érzem magamat arra, hogy a családi és az iskolai zene körül szerzett tapasztalataim alapján a középiskolai zene- és énektanítás kérdéséhez hozzászóljak.

Kényszerítenek erre a zeneművészetnek hazánkban tapasztalható szomorú viszonyai: hiszen mindnyájan tudjuk, hogy a nagy közönség pártolásának ellenére — nálunk a zene nem lendül fel oly arányban, mint a többi művészetek, s a midőn eme pangásnak okait kutatom, úgy találom, hogy itt *első sorban* a középiskola a hibás. A középiskola, mely az énektanításra *nagyon kevés*-, a zenetanításra pedig *épen nem* terjeszti ki figyelmét, mert azt rendes tárgyai közé tudvalevőleg fel nem vette és ámbár *ott, a hol*, heti *egy* órát szentel is neki, a többi tantárggyal semmiféle összefüggésbe nem hozta. A zeneművészet hátramaradottságának többi okait, mint ide nem tartozókat, e helyen nem sorolom fel, itt csak azt akarom kimutatni, hogy a középiskola fent említett mulasztásával sok irányban vétkezett.

Vétkezik a középiskola a zene- és énektanítás elhanyagolásával 1. *az általános műveltség követelményei* ellen, mert a zene annak egyik fontos részét képezi, mely nélkül el sem képzelhető.

Vét 2. *a növendékek ellen*, a kiktől megvonja a kedély- és szívnyemesítés egyik leghathatósabb eszközét.

Vét 3. *a nemzeti érzés ellen*, mert minden más nemzetenél az ének oly eszköznek bizonyult, mely a társadalmi ellentéteket kiegyenlíti, az összetartást előmozdítja, sőt gyakran az egyéni túlkapást is fékezi;

de vét 4. *a nemzeti kultúra ellen* is, mert a művelt középsz-

* Felolvasta a szerző a Pædagogiai Társaság máj. 21-iki ülésén.

tály zenei képzettségének híján a zeneművészet — a kultúra egyik jelentékeny tényezője — nem fejlődhetik, nem válhatnak népszerűvé;

és vét 5. a saját *omnipotentiája* ellen is, a mennyiben a házi nevelésnek egyik ágára, a *zeneire* semmiféle befolyást sem gyakorolhat és erre nézve a családnak sem tanácscsal, sem példával szolgálni nem képes.

Ezért van az, hogy a házi nevelésnek semmi ágában sem találkozunk annyi kontársággal, czéltalan idő- és pénz pazarlással, mint éppen a zenetanításban. Mostani zenei nevelésünkben *alig* találunk nemzeti szellemet, *ritkán* kedélynemesítő irányt és *soha* kapcsot a zenetanítás és az általános iskolai műveltség között.

Mindezekért pedig nem a családot érheti vád, mely utóvégre is saját belátása szerint cselekszik, hanem igenis a középiskolát. Mert ha *ott* is tanítanak az éneket, ha *ott* tovább építenének azon az alapon, melyet a népiskola rakott, szorosabb volna *e tekintetben is* a kapocs iskola és család között, sőt biztosra veszem, hogy még a népiskolában is — éppen eme *szorosabb* kapocs alapján — szebb eredményt lehetne felmutatni a zenetanításban. Igen gyenge ellenérv volna az, hogy hiszen *némely* középiskolában tanítják az éneket, s hogy az istentisztelet — vagy *némely* iskolai és nemzeti ünnepek alkalmával a növendékek a nyilvánosság elé is lépnek énekükkel. *Ezek* az énekproductiók azonban mindenütt csak facultativ tanításon alapszanak; az ünnep előtt nagyban folyik a készülődés, utána pedig senki sem törődik az énektanítással. Az énektanítás ez intézetekben tehát csupán actualis — de sohasem magasabb pädagogiai érdekek szolgálatában áll. Mert a középiskola nemcsak hogy nem folytatja a zenei nevelést ott, a hol azt a népiskola elhagyta, nemcsak hogy nem használja fel a zenét a maga czéljaira, hanem azt úgyszólván *lenézi*, tanterve keretébe bele nem illőnek tekinti, s így az alsóbbrendű iskoláknak is rossz példával szolgál.

Bizony más színvonalon állott az énektanítás a 16., 17., 18. század iskoláiban, a melyekben a *latin* mellett az ének a többi tantárgyak középpontja volt és a hol rangban, a rector után a cantor következett. És ha látjuk, hogy e századokban mily hatalmasan fellendül a zene- és énekművészet, ha tekintetbe vesszük, hogy annak mennyi halhatatlan remekműve keletkezett ez időben, önkénytelenül is keressük a kapcsolatot ezen jelenség és a zenének az iskolában való intensív cultiválása között. A harminczéves háború,

a népeknek ez a szellemi és vagyoni megrontója, magával hozta a művészeteknek s így az iskolai énektanításnak hanyatlását is. S így a 18. század vége felé az ének *nem* szerepel többé a középiskola rendes tantárgyai közt. Csak *egy* iskolákban él tovább az ének iránt való lelkesedés, ilyen pl. Lipcsében a Thomasschule, a melyben századok óta egyformán virágzik az énektanítás.

Németországban ugyan egyáltalán megjavultak az énektanítás viszonyai a legutóbbi időkben. A berlini *Sing-Akademie* kezdeményezésére már több középiskolában nagyobb óraszámot állapítottak meg az énektanításra és gondosabban is tanítják. Kezdik lassankint belátni, hogy az énektanítás kitünő fegyelmi eszköz, s hogy az iskola hivatva van arra, hogy egészséges művészeti képzést nyújtson a tömegeknek. Tudatára jutnak annak is, hogy csak az iskola cultiválhatja a közép- és ujkor zeneirodalmának remekműveit az ifjúság zenei izlésének és zenei érzékének fejlesztésére való tekintettel, szemben a mindinkább előtérbe nyomuló *instrumentális zenével*, mely a *vocális zenét* háttérbe szorítja.

Pedig az utóbbi, a vocális, a tulajdonképeni zene, s így tévedésben vannak azok, a kik azt állítják, hogy a zeneművészet most virágzása ujabb korát éli. Az instrumentális zene aránytalanul nagy fellendülése, a vocálisnak hanyatlása mellett, a zenei izlés romlását vonja maga után. Pl. a zongora, a legelterjedtebb hangszer, ennek csak előmozdítója; 1000 zongorázni tanuló egyén közül legfeljebb 10 viszi szellemi- és zenei tehetségei, valamint anyagi kedvező körülményei alapján annyira, hogy a magasabb zenét élvezhetőleg gyakorolhassa. A többi vagy teljesen elfordul nemcsak a zongorázástól, de egyáltalán a zeneművészettől sok hiábavaló idő- és pénzpazarlás után, vagy pedig — s ez még talán rosszabb — a zenei piacz selejtesebb, izlést rontó, de technikailag könnyebb termékei felé fordulván, továbbterjesztőjévé lesz a zenei rossz izlésnek. Bátran elmondhatjuk, hogy a *zongora elterjedése* az operette és gassenhauer irodalom elterjedését vonja maga után. E műfajokat az elmúlt századokban nem is ismerték; akkor még a tánczene is classikus értékű volt. A zenekari hangszerekről mindez nem áll; mert ezeknek művelői társakat keresnek, az egyenkint gyöngye erők egyesülnek és nagyobb erővé tömörülnek, magasabb értékű műveket cultiválnak. S ez még nagyobb mértékben áll az énekekre nézve, a melyet bárki tanulhat, ha még oly kevés hangja van is, s a melynek tanulása legkevesebb idő és helyes eljárás mel-

lett, legkevesebb pénzaldozattal is jár. A legkisebb hanggal is részt vehetünk a legnagyobb, legmasztosabb művek előadásában, ha sokan testületté tömörülünk. Minden egyes énekes, a mellett, hogy hozzájárul a mások gyönyörködtetéséhez, maga is gyönyörködik, zenei ismeretköre bővül, æsthetikai érzéke fejlődik. Mindez pedig a zongorázók nagy tömegére vonatkozólag nem áll.

Nálunk, sajnos, mindez ideig nem jutottak a mértékadó körök ezeknek belátására s így semmi sem történik az ifjuság zenei nevelése érdekében. Vannak középiskolák, a melyekben a zenéért lelkesedő *egy-egy* tanár vagy igazgató kezdeményezésére tanítják ugyan ez éneket és zenét, de mindig csak rendkívüli órákban, melyeken a tanítvány kénye-kedve szerint részt vehet vagy nem, s a melyeken mihamar észreveszi, hogy az énektanítás teljesen mellékes. A zenének, éneknek ezt a megvetését aztán magukkal viszik az életbe is, s innen van az a jelenség (mely idegenek előtt megfoghatatlan), hogy az intelligens körökben a zenét, de kivált az éneket, absolute nem cultiválják. Ügyvéd, orvos, tanár, stb. restellne énekelni; ha együtt vannak, politizálnak, kártyáznak, de semmi esetre sem énekelnének, még ha tudnának is.

Milyen másként van ez a művelt külföldön, a hol az intelligens osztályok férfiai között alig van olyan, a ki valamely daloskörnek tagja ne volna, a ki hetenkint legalább *egy* estét az éneknek ne szentelne, s azt otthon is, a maga családja és barátai öröme, ne cultiválná. És nálunk? Ha a társaság zene után kívánczik, hadd jöjjön a cigány és muzsikáljon, s mi urak ez alatt mit tehetnénk? Persze hogy iszunk. S tulajdonkép annyira jutottunk már, hogy a zenét csak akkor kívánjuk meg, ha már *nem* vagyunk teljesen józanok.

Hogy a zenének ez a lenézése a középiskolában mily eclatánsan nyilatkozik, arra számos példát tudok; hadd mondjam el itt csupán a magamét. Engem a középiskola osztályain végig, egész az érettségi vizsgálatig üldözött egyik tanárom, mert zenész-pályára készültem, s bizony nagy megeröltetésembe került, hogy — az iskolai és művészeti tanulmányok közt amúgy is meglevő ellentétességet leküzdve — még ennek a tanárnak a szeretetreméltóságával is megmérkőzzem. A midőn néhány évvel ezelőtt megbiztak, hogy a mintagymnasiumban az ének- és zenetanítás vezetését átvegyem, nagy örömömre azt tapasztaltam, a mit régibb személyes érintkezés alapján amúgy is tudtam, hogy az intézet vezető férfiai a

zenei nevelést illetőleg velem egyetértének. E férfiak egyikét azóta váratlan halál idő előtt elragadta körünkől, másikat betegség tartja tőlünk távol, de az ő nemes szellemök uralkodik az intézetben. Ők tudták, hogy az éneket csakis facultative tanítani nem lehet, hogy azt lehetőleg összhangzásba kell hozni az irodalmi képzéssel s tovább mentek: iskolai zenekar szervezésének eszméjét pendítették meg, s kimondották, hogy a mely tanítvány ott-hon tanul valamely hangszeren játszani, az tudását használja fel az iskola szolgálatában, miközben zeneileg maga is tovább művelődik. Így létesült a mintagymsnasium ifjúsági zenekara, melylyel évek során át akárhány sikerült, szép előadást rendeztem, persze oly nagy fáradság árán, melyről másnak fogalma sincs.

Ámde mindez még sem egyéb kísérletezésnél, s a középiskolai zene- és énektanítás mégis csak hézagos marad. *Egy* isolált intézet nem teheti jóvá mindazt, a miben a középiskola a maga összességében vétkezett, az ügyön alaposan csak ez az egész intézmény segíthet. Hiszen a mintagymsnasiumban is mihamar észrevettem, hogy bizony hálátlan — hogy ne mondjam: teljesen hiábavaló — munkát végzek. A tanítványok, ha korábban nem, hát már a II. osztályban tudatára jutnak, hogy az ének és zene nem rendes tárgyak; ennélfogva az ambitio lejjebb száll, a fegyelem csökken, s a növendékeknek csak csekélyebb része, a kikben a zene iránt érzett hajlam igen erős, vesz részt saját jóakaratóból a zene- és énekórákban. Ám e csekély számú csapat is lassankint kedvét veszti, látván az általános közönnyt; mintegy kiérzik a növendékek, hogy az ének- és zenetanítás tulajdonkép cél- és irány nélkül folyik, mert a többi tantárgyakkal semmiféle összefüggésben nincs.

Épen a középiskolákra való tekintettel néhány évvel ezelőtt a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletére az orsz. zene-akadémia tanáraiból bizottság alakult, mely minden iskolai év végén az erre jelentkezőket vizsgálatnak veti alá s nekik középiskolai zene- és énektanításra képesítő oklevelet állít ki. Nézetem szerint ez az intézmény nem javított a dolgokon, mert pusztá formaságon alapszik. Eddig is nem magukon a tanárokon mult a dolog, hanem a középiskolai tanterv hiányosságán; ha pedig a tanárok elégtelen képzését tekintjük az ügy hátráltatójának, akkor elmondhatjuk, hogy ez a diploma nem gyarapíthatta tudásukat. Kiképzésükre nézve pedig semmiféle intézkedés nem történt. A vizsgálaton igen keveset kívánnak a jelentkezőktől s így diplomájuk nem sok garan-

tiát nyujt arra nézve, hogy képesek volnának valamely középiskolában a zene- és énektanítás magasabb követelményeinek megfelelni.

Az ifjúság művészeti nevelése érdekében több oldalról, a legilletékesebből is épen a legutóbbi időben történt felszólalás. Így Láng Nándor értekezik e kérdéstről a Magyar Pædagogia 1897. évfolyamában (441. l.), s a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr is egyik leiratában megrója a közönségnek a művészetek iránt való csekély érdeklődését s kifejezést ad abbéli óhajának, hogy a középiskola az ifjúságot művészi irányban is nevelje, mert a művészetek csak így nyerhetnek nálunk talajt. E felszólalás persze csak a képzőművészetek érdekében történt, holott nézetem szerint a zene-művészet még sokkal inkább rászolgált, hogy ügyét felkarolják. Tudtommal jelen felolvasásom — sajnos! — az első kísérlet, mely a magyar tanférfiak érdeklődését a zenei nevelés fontosságára fel akarja hívni. A Magyar Pædagogiai Társasághoz fordulok azzal a kéréssel, hogy *helyezzék vissza oda*, a honnan az ifjúság hátrányára kiszorították, ha nem is mint főtantárgyat, de mint a tantárgyak letöbbjével egyértékű rendes tantárgyat, *azt a művészetet*, mely a nemzeti költészetnek édes testvére, mely emezzel együtt, de igen gyakran egymagában is, dicséri az Istent, lelkesít bennünket a haza szeretetére, jóban, rosztban felemeli lelkünket s a legnemesebb érzelmeket fejleszti bennünk.

Mindezeket előre becsátva, van szerencsém, az ügy iránt való igaz lelkesedéstől vezetve, a következő javaslatokat tenni a zenei nevelés érdekében:

1. Feltéve, hogy a középiskola csakugyan fel akarja karolni a zenei nevelés ügyét, iparkodjék mindenek előtt oda hatni, hogy a népiskola czéltudatosan teljesítse kötelességét az énektanítás terén a meglevő tanterv keretében, úgy, hogy az abban felvett minimum legyen az az alap, a melyen a középiskola tovább építhet. A felvételi vizsgálat tárgyai közé vegye fel az énekét is, kívánja meg, hogy a belépő növendékek ismerjék legalább is az egyszer vonalzott zöngéket hangzásuk és jegyök szerint.

2. A zene- és énektanítás vétessék fel a középiskola rendes tantárgyai közé, legalább is az alsó osztályokban, s maga a tanterv emelje ki annak fontosságát az emlékező tehetség-, a rythmikai- és halló-érzék fejlesztésére nézve, tekintse azt a művészi nevelés kiegészítő részének, mely egyúttal előmozdítja az összetartozást, a társus

életet, s a modern műveltségnek egyik kimagasló tényezője. A mai kor művelt emberének csak úgy kell ismernie a zenei klasszikusokat, a musica sacra termékeit (a XVI., XVII. század termékeit), valamint a mult évi jelen század oratórium-szerzőit, különösen Haendlt és Mendelssohnt, mint a hogy ismernie kell a hazai nagy mestereket: Tinódit, Lisztet, Mosonyit, stb., vagy a mint az irodalom nagyjait ismeri. Mindenek felett Haendlt és Mendelssohnt emelem ki, mert ezek oratoriumainak tárgya vagy bibliai, vagy a görög drámából való s így e művek tárgyuknál fogva is odaillesnek a gymnasiumi tanterv keretébe, mely a klasszikus irodalomra különös súlyt fektet. E művek ízlést és erkölcsöt nemesítő erejöknel fogva magasan fölötte állanak a népdalirodalomnak, a melynek már szövegei is gyakran épen nem 10—16 éves ifjak szájába való. Így a millenniumi monstre-hangversenyen előadott néhány dalnak szövege bizonyára nem csupán bennem keltett megütközést. A középiskolákban használatos dal-gyűjteményekben különben is akárhány ily számra akadunk.

Az oratoriumok betanulása, előadása képezi és tisztítja az ízlést, az æsthetikával foglalkozó növendéknek sehol sincs annyira alkalma, hogy a művészet lényegéről, hatásáról *magá* szerezzon tapasztalatokat, mint épen a classikus zene cultiválásánál.

3. Hogy azonban az énektanítás biztos és céltudatos legyen, szükséges, hogy elméleti fegyelmezésen alapuljon; erre nézve a következő fokokat ajánlanám: I. fok: A hangnemek és létrák alapos tárgyalása, de nem csupán a modern-, hanem a görög létráké is, mert csak ezeknek együttes tanulmányozása fogja a növendéket helyes, biztos intonálásra és lapról való (prima vista) olvasásra képesíteni [Hogy a modern és görög létrák tanulmányozását miként vélem összeköthetőnek, azt az alább előadandó javaslatok bővebb magyarázatával együtt egy később kidolgozandó részletes tantervben szándékozom kifejtetni.] A hanglétrákkal kapcsolatban levő rythmikai gyakorlatok-, továbbá az olvasókönyvekben fellelhető versek felett írt dalok betanulása egészen ki az első foknak anyagát.

A II. fokon a hangközön alapuló-, valamint vocalizáló- és solfeggiáló gyakorlatok, melyek a hang szépségét előmozdítják s a kiejtés tisztaságát fejlesztik (de már itt tekintettel a hangvétel — register — különböző fajaira) képezzék a tananyagot.

A III. fokon a hangzatok (hármás-, négyes-, módosított össz-

hangok) ismertetési, a canon-formából kiindulva a többszólamú ének gyakorlása; továbbá a művek formaszerinti elemzése volna felveendő.

A IV. fokon a zenetörténet rövid vázlata, a classikusok és a hazai mesterek jelesebb műveinek ismertetése mintegy összefoglalását képezné az elméleti ismereteknek.

4. Minthogy a középiskolának úgy is egyik főfeladata, hogy a classikus szellemet fentartsa, tovább fejlessze, az énektanítás terén is a classikus irány legyen előtérben. Az ellenpontozatos énekek, a XV., XVI., XVII. század zeneirodalmának gyöngyei, nemcsak hogy a zenei műveltséget mozdítják elő, hanem egyszerűségeik jobban megfelelnek az emberi hang törvényeinek, mint a modern zeneirodalom termékeinek legnagyobb része.

5. Az eddig elmondottak kívánatosná sőt szükségessé teszik, hogy az énekórák száma a középiskolában szaporíttassék-, illetőleg mindjárt nagyobb számban állapíttassék meg. Az énektanítás alól egy növendék se mentessék fel. Azt, a kinek absolute nincs hallása és így ha énekelne, csak rontaná a többiek énekét, írásbeli munkálatokkal foglalkoztathatja a tanár. E közben is mindig hallván az éneket, hallása idővel javulni fog, s ha éneklésre nem is, de legalább zenei észrevevésre képessé válik.

6. Ha így a zenének meg lesz a középiskolai tantárgyak közt a maga méltó helye, könnyen keresztülvihető az is, a mit már fentebb igen kívánatosnak mondtam, hogy t. i. az iskola befolyást gyakoroljon a házi zenetanításra is. Maga az igazgatóság figyelmeztesse a szülőket, hogy kérjék ki erre nézve a zenetanár tanácsát, a ki különösen oly iskolában, a hol zenekar is van, legjobban megmondaná, mely tanítvány mily hangszeren tanuljon játszani. Az összejátékot aztán különösen a IV., V., VI. osztályokban kellene kultiválni, mert ezeknek tanulói a hangváltozás miatt úgy sem igen énekelhetnek. A zenekari gyakorlatoknak úgy sem igen lehet önálló jellegök, inkább csak a kor- és magánénekek kíséretére szolgálónak.

8. Mindezek után most azzal a kérdéssel kell foglalkoznunk, milyen legyen az a tanár, a ki mindezeket megvalósítani képes lesz? Nézetem szerint a középiskolai zenetanárnak karmesteri és tanári tulajdonságokat kell magában egyesíteni, képesnek kell lennie, hogy a növendékeknek elméleti oktatást adjon, hogy hangjukat kellően képezze, hogy a karokat betanítsa és vezesse, hogy bármily

nehéz partitúrát elolvasson; a zeneirodalom minden ágát ismerje kell, hogy ellenpontozati képessége művészi színvonalon álljon, mert csak az esetben tudja a classikus zenét kellőleg ismerettni. De középiskolai színvonalon álló általános műveltségűnek is kell lennie, mert csak így működhetik az iskola szellemében. Kívánatos volna, hogy a középiskolát végzett-, magasabb zeneintézetben képeztett zenetanárok legalább két éven át hallgassanak pædagogiót, magyar irodalmat az egyetem bölcsészeti karán.

Addig azonban, a míg ez az idő elérkezik, a középiskolai zenetanítás vezetésére legalkalmasabbaknak találom az áll. polg. isk. tanítóképzőben képeztett tanítókat, kivált ha még magasabb zenei kiképzésben is részesültek, pl. az orsz. zeneakadémiában. Ezek zenei ismereteik mellett a módszertanban, az összes pædagogiai tárgyakban jártasak. Erős meggyőződésem, hogy — ha egyszer az énektanítást a középiskola rendes tantárgyai közé felveszik, és ha a tanárok kiképzésének régóta vajudó kérdését végre rendezni fogják — nem lesz nehéz oly tanárokat találnunk, kik az itt felsorolt követelményeknek megfelelnek.

Nem akarom felemlítetlenül hagyni azt sem, hogy — ha a zenetanártól az itt elsorolt tulajdonságokat mind megkívánjuk — szükségesnek tartom, hogy anyagi helyzete egyenlő legyen a többi tanárokéval. Nem sértő és megalázó dolog-e (ezuttal haza beszélek), hogy pl. a tanítóképzőkben a zenetanár óráit sokkal rosszabbul díjazták, mint a többi rendes tanárét? Pedig ő mindenestre nehezebb, megerőltetőbb munkát végez, mint kollégái s e munkásság szellemi értékét a többi tanárokénál kevesebbre becsülni nem szabad. A zene egész embert kíván, s a zenei pályára készülő jelölteknek a mellett, hogy az elméleti tárgyakban is jártasságra kell szert tenniök, a maguk művészetének gyakorlati elsajátítására kell minden szabad idejüket fordítaniök s még az iskolai tanulmányok tartamán túl is folyton időt kell szentelniök a zenegyakorlatokra. Hát még, ha az egyetemi műveltséget is megkívánjuk tőlük! Méltányos volna tehát, hogy anyagilag *legalább* is olyan positiója legyen, mint a többi tanárnak, a mi annál világosabbá lesz, ha felhívom tisztelt hallgatóim figyelmét arra is, hogy mennyi rendkívüli munkát végez a zenetanár. Iskolai ünnepek, vizsgálatok, hangversenyek, stb. alkalmával első sorban a zenetanár van igénybe véve s a többi tanároknak, a kik a sikerült előadásban gyönyörködnek, halvány sejtelmök sincs arról, mily fárasztó, sokszor egész-

ségét is aláásó munkát végez zenész-kollégájok, hány szabad délutánját v. ünnepnapját kellett feláldoznia, hogy ezt az eredményt felmutathassa, melyet a többiek magától értetődőnek tartanak! Hát még ha a többieknek fogalmuk volna arról, hogy magának az előadásnak vezetése mily óriási fáradsággal, mennyi izgalommal jár!

Tisztelt hallgatóság! Mai felolvasásom csak általános szempontokból tárgyalja ezt a — meggyőződésem szerint — nagyfontosságú kérdést, de megvallom, megerőltetésembe került, hogy részletekbe ne bocsátkozzam, melyek a dolgokat minden oldalról megvilágíthatnák. Tudom azonban, hogy lehetetlen e helyen, e felolvasás keretében e legapróbb részletekig elmondjam mindazt, a mit e kérdésről a Pædagogiai Társaság becses figyelmébe szeretnék ajánlani. Fenntartom azonban magamnak, hogy egy még csak ezután kidolgozandó részletes tantervben bővebben is kifejtsem nézeteimet, és az egyes osztályok tananyagát is módszeresen feldolgozzam.

Egyelőre csak ki akartam mutatni, mily fontos a zene- és énektanítás a középiskolákban, s hogy az úgy, a hogy most üzik (ha ugyan *egyáltalán* üzik), fogyatékos, czéltalan és iránytalan.

Ha sikerült tisztelt hallgatóim érdeklődését e kérdés iránt annyira felkelteni, hogy az ügy fontosságát méltányolva, a tantervizio alkalmával annak szószólóivá válnának, s velem együtt azon volnának, hogy a zenének a kézipiskolákban méltóbb helyet biztosítsanak, akkor mai felolvasásommal elértem azt a czélt, a melyet magamnak kitűztem s akkor lesz szerecsém e kérdésről e helyen más alkalommal ismét szólni.

MAJOR J. GYULA.

KÜZDELEM A KERESKEDELMI FŐISKOLÁÉRT.

Azon élénk tollharcz, a mely a közel multban, több fővárosi lapban egy kereskedelmi főiskola felállítása mellett és ellen folyt, actualissá teszi, hogy azon füzettel foglalkozzunk, a mely nem rég *Kampf um die Handels-Hochschule* cím alatt Lipszében megjelent.* A kereskedelmi főiskola kérdése Németországban is épen olyan vajudó állapotban van,

* *Kampf um die Handels-Hochschule*, von R. Beigel, Strassburg I/E., Herausgegeben von der Handels-Akademie Leipzig.